

REGULATION OF UNFAIR TRADING PRACTICES IN CROATIA

ZAKONSKO UREĐENJE NEPOŠTENIH TRGOVAČKIH PRAKSI U HRVATSKOJ

GONGETA, Sanja

Abstract: *Unfair trading practices are a violation of the fundamental principles of good faith and fair dealing. They are most often in the food supply chain and most affect SMEs. In order to protect the weaker contracting party and establish minimum protection standards against unfair trade practices, a legislative framework has been created at European level and consequently in EU member states. This paper analyses the legislation prohibiting certain unfair trading practices in the Republic of Croatia and gives an overview of the activities of the Croatian Competition Agency in this area.*

Key words: *regional, unfair trading practices, food supply chain, European Union, Croatia*

Sažetak: *Nepoštene trgovačke prakse predstavljaju kršenje temeljnih načela dobre vjere i poštenog poslovanja. Najčešće su u lancu opskrbe hranom i najviše utječu na poljoprivrednike i male i srednje poduzetnike. S ciljem zaštite slabije ugovorne strane i uspostave minimalnih zaštitnih standarda od nepoštenih trgovačkih praksi stvoren je zakonodavni okvir na europskoj razini te slijedom toga i u državama članicama Europske unije. U radu se analizira zakonsko uređenje kojim se zabranjuje određene nepoštene trgovačke prakse u Republici Hrvatskoj te se istražuje djelovanje hrvatske Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja u ovom područja.*

Ključne riječi: *zakonsko uređenje, nepoštene trgovačke prakse, opskrbeni lanac, Europska unija, Republika Hrvatska*

Author's data: Sanja, **Gongeta**, dr.sc., prof. v. š., Veleučilište "Lavoslav Ružička" u Vukovaru, Županijska 50, Vukovar; sanja.gongeta@vevu.hr

1. Uvod

Lanac opskrbe poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima vrlo često obilježava nejednak pregovarački odnos između dobavljača i kupaca poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda što za posljedicu ima nepoštene trgovačke prakse, odnosno omogućuje većim i moćnijim trgovačkim partnerima nametanje određenih, za njih povoljnijih, trgovinskih uvjeta ili poslovnih aranžmana. Takvi nametnuti, uvjeti u velikom dijelu slučajeva nisu u skladu s dobrim poslovnim običajima i praksom te dobrom vjerom u poslovanju što u konkretnom slučaju može dovesti do nerazmjernog i neopravdanog prijenosa gospodarskog rizika s jednog partnera na drugog ili nametanje neravnoteže ugovornih prava i obveza između poslovnih partnera. [1] Upravo takve ugovorne odredbe i poslovne prakse koje dobavljaču nametne otkupljivač i/ili prerađivač i/ili trgovac, koristeći svoju značajnu pregovaračku snagu u odnosu na dobavljača, a suprotno načelima savjesnosti i poštenja, načelu ravnopravnosti ugovornih strana, načelu jednake vrijednosti činidaba i dobroj poslovnoj praksi u proizvodnji i/ili trgovini poljoprivrednim ili prehrambenim proizvodima, hrvatski zakonodavac definira kao nepoštene trgovačke prakse. [2] Europska komisija se pitanjem funkcioniranja lanca opskrbe hranom, uključujući i nepoštene trgovačke prakse bavi još od 2009. godine kada je objavljena prva od tri publikacije iz ovoga područja. Nakon uvodnih napomena, u radu se detaljnije analiziraju prethodno spomenute publikacije Europske Komisije kao i hrvatski zakonodavni okvir iz područja sprječavanja nepoštenih trgovačkih praksi. Pred zaključna razmatranja daje se pregled aktivnosti hrvatske Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja u ovom području.

2. Pravna zaštita od nepoštenih trgovačkih praksi u Europskoj uniji

Problematika nepoštene trgovačke prakse nije vidljiva samo u lancu opskrbe hrane, nego je njezino postojanje vidljivo u svim oblicima trgovine. Ipak, posljednjih godina na jedinstvenom europskom tržištu sve je izraženija koncentracija i vertikalna integracija poduzetnika koja se najbolje manifestira u slučajevima trgovačkih lanaca velike tržišne snage nastalih kroz preuzimanje ili neke od statusnih promjena trgovačkih društava. Statusnim promjenama trgovačkog društva smatraju se pripajanje i spajanje trgovačkog društva. [3,4,5] Takvi procesi najviše su utjecali na lanac opskrbe hranom gdje su se stvorile ekonomske neravnoteže „u pojedinačnim, vertikalnim trgovinskim odnosima koje su posljedica znatno različitih razina pregovaračke snage poduzetnika koji djeluju u opskrbnom lancu.“ [6] Uvodno citirana Direktiva (EU) 2019/633 europskog Parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o nepoštenim trgovačkim praksama u odnosima među poduzećima u lancu opskrbe poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima sam lanac opskrbe hranom definira kao vertikalni lanac kojem je krajnja točka potrošač, a čine ga proizvođači, otkupljivači, prerađivači i trgovci prehrambenim i poljoprivrednim proizvodima, ali i svi oni dionici koji su za njega vezani pružanjem uslužnih djelatnosti. Uzme li se u obzir kako opskrba hranom čini 14% proračuna prosječnog europskog kućanstva, da je u njemu zaposleno više od 47 milijuna ljudi (pri tome najveći postotak čine zaposleni u malim i srednjim poduzećima), da približno 20% ukupne proizvodnje hrane i pića u

Europskoj uniji sudjeluje u prekograničnoj trgovini između država članica te da ostvaruje 7% bruto društvenog proizvoda Europske unije [6] jasno je zašto je bilo važno uspostaviti adekvatan pravni okvir za sprječavanje nepoštenih trgovačkih praksi u granicama Europske unije. Kako je uvodno rečeno, Europska komisija još od 2009. godine radi na njegovom osiguravanju te su od tada usvojene njezine tri publikacije: komunikacija Komisije od 28. listopada 2009. o boljem funkcioniranju lanca opskrbe hranom u Europi, komunikacija Komisije od 15. srpnja 2014. o rješavanju problema nepoštenih trgovačkih praksi među poduzećima u lancu opskrbe hranom i izvješće Komisije od 29. siječnja 2016. o nepoštenim trgovačkim praksama među poduzećima u lancu opskrbe hranom. Komisija je ovim publikacijama usmjerenima na funkcioniranje lanca opskrbe hranom predložila početne značajke za nacionalni i dobrovoljni okvir za rješavanje problema nepoštenih trgovačkih praksi u lancu opskrbe hranom. Konačna i ključna pravna pravila ipak donesena su 2019. godine Direktivom EU 2019/633 o nepoštenim trgovačkim praksama u odnosima među poduzećima u lancu opskrbe poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima. Do donošenja Direktive EU 2019/633 nije postojao jedinstven europski zakonodavni okvir usmjeren na sprječavanje nepoštenih trgovačkih praksi među trgovcima u lancu opskrbe hranom te su neke od država članica za to područje primjenjivale odredbe o zaštiti potrošača na odnose među poduzećima. [7] Zaštita predviđena ovom Direktivom usmjerena je „poljoprivrednim proizvođačima i fizičkim ili pravnim osobama koje opskrbljuju poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima, među ostalim organizacijama proizvođača, neovisno o tome jesu li ili nisu priznate, i udruženjima organizacija proizvođača, neovisno o tome jesu li ili nisu priznata, podložno relativnoj pregovaračkoj moći tih organizacija proizvođača i udruženja organizacija proizvođača...te bi trebala obuhvatiti poslovne transakcije bez obzira na to obavljaju li se one među poduzećima ili između poduzeća i javnih tijela“ [1] Kako je navedeno u alineji 12 samog uvoda Direktive, Direktiva pruža pravnu zaštitu od nepoštenih trgovačkih praksi i dobavljačima ne samo od nepoštenih trgovačkih praksi kupaca koji imaju poslovni nastan u istoj državi članici kao dobavljač ili kupaca koji imaju poslovni nastan u državi članici u kojoj dobavljač nema poslovni nastan, već i od nepoštenih trgovačkih praksi kupaca s poslovnim nastanom izvan Unije. Sloboda poslovnog nastana trgovačkih društava jedna je od četiri temeljne slobode Europske unije i zajamčena je odredbama Ugovora o funkcioniranju Europske unije i regulirana u člancima 49. do 55. [8] Preostale slobode su sloboda kretanja osoba, sloboda kretanja kapitala i sloboda pružanja usluga.

3. Zakonodavni okvir zaštite od nepoštenih trgovačkih praksi u Republici Hrvatskoj

Ulaskom u Europsku uniju i hrvatsko tržište opskrbe hranom postalo je dijelom jedinstvenog tržišta čime su trendovi i poslovne strukture u trgovini karakteristični za europsko tržište velikim dijelom utjecali na oblikovanje lanca opskrbe hranom i u Hrvatskoj. Nažalost, to je i na hrvatsko tržište donijelo i nepoštenih trgovačkih praksi. Nacionalna zakonodavstva država članica Europske unije definirala su sljedeće kategorije nepoštenih trgovačkih praksi: jedna strana ne bi smjela nepropisno ili

nepošteno prebaciti svoje troškove ili poduzetničke rizike na drugu stranu; jedna strana ne bi od druge strane smjela tražiti nikakve prednosti ili pogodnosti, a da nije obavila uslugu koja je povezana s traženom prednošću ili pogodnošću; jedna strana ne bi smjela jednostrano i/ili retroaktivno mijenjati ugovor, osim ako se to ugovorom izričito dopušta uz poštene uvjete i ne bi smjelo doći do nepoštenog raskida ugovornog odnosa ili neopravdane prijetnje raskidom ugovornog odnosa. I hrvatski zakonodavac je s ciljem zaštite sudionika u lancu opskrbe hranom 2017. godine uvrstio navedene kategorije u doneseni Zakon o zabrani nepoštenih trgovačkih praksi u lancu opskrbe hranom (dalje: Zakon). Članak 1. st. 1. Zakona definira njegove cilj i predmet kao utvrđivanje pravila i sustava mjera za sprječavanje nametanja nepoštenih trgovačkih praksi, utvrđivanje nepoštenih trgovačkih praksi u lancu opskrbe hranom čijim se nametanjem iskorištava značajna pregovaračka snaga otkupljivača i/ili prerađivača ili trgovca u odnosu na njihove dobavljače, dok st. 2. istog članka kao svrhu Zakona ističe uspostavu, osiguranje i zaštita poštenih trgovačkih praksi kojima se štite sudionici u lancu opskrbe hranom. Zakon u čl. 2. definira nepoštenih trgovačkih praksi kao „ugovorne odredbe i poslovne prakse koje dobavljaču nametne otkupljivač i/ili prerađivač i/ili trgovac, koristeći svoju značajnu pregovaračku snagu u odnosu na dobavljača, a suprotno načelima savjesnosti i poštenja, načelu ravnopravnosti ugovornih strana, načelu jednake vrijednosti činidaba i dobroj poslovnoj praksi u proizvodnji i/ili trgovini poljoprivrednim ili prehrambenim proizvodima.“ Slično kao i prethodno spomenuta Direktiva EU 2019/633, lanac opskrbe hranom Zakonom je definiran kao onaj koji obuhvaća sve sudionike u proizvodnji, preradi i trgovini poljoprivrednim ili prehrambenim proizvodima i to: proizvođače, otkupljivače i/ili prerađivače, trgovce na veliko i trgovce na malo (čl. 2. Zakona) Zakon nadalje detaljno utvrđuje zabranu iskorištavanja značajne pregovaračke snage, nametanje nepoštenih trgovačkih praksi koje se mogu pojaviti između dobavljača i otkupljivača i/ili prerađivača i između dobavljača i trgovca. Nadalje, Zakon utvrđuje oblik i obvezni sadržaj ugovora dobavljača i otkupljivača i/ili prerađivača, dobavljača i trgovca te izdavanje računa i opće uvjete poslovanja. Također, Zakonom su utvrđene okolnosti ništetnosti ugovora (odnosno uvjeti za raskid ugovora, otkaz ugovora i jednostrana izmjena ugovora) i ugovorna kazna. Konačno, taksativno su navedeni ostali primjeri nepoštenih trgovačkih praksi trgovca. Za njegovo provođenje, Zakonom je utvrđena nadležnost Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje: Agencija).

4. Aktivnosti hrvatske Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja u zaštiti od nepoštenih trgovačkih praksi

Primjena Zakona u Republici Hrvatskoj je od 1. travnja 2018., a Agencija je od tada po službenoj dužnosti, metodom uzorka, zatražila i od 31 trgovca zaprimila 150 ugovora koji su ti trgovci zaključili kako s domaćim, tako i s inozemnim dobavljačima te je pokrenula 20 upravnih postupaka protiv određenih trgovca, odnosno otkupljivača i/ili prerađivača. Prema objavljenom Izvješću Agencije „od početka pune primjene Zakona do danas, Agencija nije izravno zaprimila nijedan formalni zahtjev stranke ili predstavku u smislu Zakona o općem upravnom postupku

ni bilo kakvu anonimnu prijavu na temelju koje bi se mogao pokrenuti postupak utvrđivanja iskorištavanja značajne pregovaračke snage nametanjem nepoštenih trgovačkih praksi, kao ni postupak utvrđivanja postojanja uvjeta za izricanje upravno-kaznene mjere u pojedinačnim predmetima.“ [6]

5. Zaključak

Nepoštene trgovačke prakse negativno utječu na slabije sudionike u lancu opskrbe hranom i dovode do gospodarske neravnoteže što je posebno vidljivo u odnosu na mala i srednja poduzeća koja su pokretači gospodarstva Europske unije. Većina poduzetnika koja se u svom poslovanju susrela s nepoštenim trgovačkim praksama ocijenilo je kako im je to izravno utjecalo na povećanje troškova i slijedom toga znatno smanjilo prihode. Uzme li se u obzir udio malih i srednjih poduzeća kao sudionika lanca opskrbe hranom u ostvarenju godišnjeg bruto proizvoda na razini Europske unije, jasan je razlog stvaranja jedinstvenog zakonodavnog okvira. Ipak, do toga je došlo tek donošenjem Direktive EU 2019/633 čime je uspostavljen jedinstven europski zakonodavni okvir usmjeren na sprječavanje nepoštene trgovačke prakse među trgovcima u lancu opskrbe hranom. Direktiva EU 2019/633 o nepoštenim trgovačkim praksama donijela je adekvatnu pravnu zaštitu na europskoj razini, a minimalno usklađivanje omogućilo je državama članicama zadržavanje nacionalnih propisa koja nadilaze nepoštene trgovačke prakse čime se postigao željeni cilj.

6. Literatura

- [1] Direktiva (EU) 2019/633 Europskog Parlamenta i Vijeća od 17. travnja 2019. o nepoštenim trgovačkim praksama u odnosima među poduzećima u lancu opskrbe poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima Službeni list EU L 111/59
- [2] Zakon o zabrani nepoštenih trgovačkih praksi u lancu opskrbe hranom NN 117/17
- [3] Zakon o trgovačkim društvima NN 111/93, 34/99, 121/99, 52/00, 118/03, 107/07, 146/08, 137/09, 125/11, 152/11, 111/12, 68/13, 110/15, 40/19
- [4] Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak II., Društvo s ograničenom odgovornošću, Društvo za uzajamno osiguranje, Kreditna unija, Europsko društvo – Societas Europea (SE)*. 6. izd., ISBN: 9789537585501. Organizator, Zagreb
- [5] Barbić, J. (2013). *Pravo društava, Knjiga druga, Društva kapitala, Svezak I., Dioničko društvo*, 6. izd. ISBN 978-953-7585-51-8. Organizator, Zagreb
- [6] <http://www.aztn.hr/zakonsko-uredenje-nepostenih-trgovackih-praksi/> *Pristup:* 20-04-2020.
- [7] Izvješće Komisije europskom Parlamentu i Vijeću o nepoštenim trgovačkim praksama među poduzećima u lancu opskrbe hranom COM/2016/032 final. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:52016DC0032> *Pristup:* 20-04-2020.
- [8] Gongeta, S. (2014). Promjene regulatornog okvira njemačkog društva s ograničenom odgovornošću kao posljedica regulatorne konkurencije u području prava društava među državama članicama Europske unije. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 35(2), str. 819-849. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/131283> *Pristup:* 20-04-2020.

Photo 027. Konji u vinogradu - Vetovo / Horses in the vineyard - Vetovo